

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Затверджую

Голова приймальної комісії

Ректор Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

_____ В.С. Бакіров

Програма
фахового вступного екзамену
з БІОХІМІЇ
для вступу на навчання за освітньою програмою
«Біохімія» для здобуття освітнього ступеню МАГІСТРА

Програма розглянута та схвалена
на засіданні Вченої ради
біологічного факультету
20 січня 2019 (протокол № 1)

БІОХІМІЯ

Основні види біомолекул : білки, нуклеїнові кислоти, вуглеводи, ліпіди. Взаємозв'язок структури та функцій біомолекул.

Ферменти: структура, властивості, класифікація, механізм дії. Кофактори та коферменти. Основні поняття ферментативної кінетики. Фактори, що впливають на швидкість ферментативних реакцій. Фермент-субстратні комплекси. Активатори та інгібітори ферментів. Шляхи регуляції ферментативних процесів. Ізоферменти.

Вітаміни. Класифікація. Водорозчинні вітаміни як попередники в біосинтезі коферментів. Жиророзчинні вітаміни та їх біологічно активні форми.

Обмін речовин: анаболізм, катаболізм. Окислювальне декарбоксілювання пірвіноградної кислоти. Піруватдегідрогеназний комплекс. Цикл трикарбонових кислот і його роль в метаболізмі. Енергетика живих систем. Високоенергетичні біомолекули. Біологічне окислення. Субстратне фосфорилування АДФ. Структура дихального ланцюга мітохондрій. Хеміосмотична теорія спряження окислення та фосфорилування. Біологічні мембрани: структура, властивості, функції. Перенос речовин через мембрани.

Обмін вуглеводів. Біосинтез та розщеплення глікогену. Анаеробне та аеробне окислення глюкози. Баланс АТФ за умов анаеробного та аеробного окислення глюкози. Глюконеогенез. Пентозофосфатний цикл окислення глюкози, його реакції та біологічна роль. Обмін ліпідів. Синтез та розщеплення тригліцеридів. β -Окислення жирних кислот у мітохондріях, його енергетична ефективність. Утворення кетонівих тіл та їх окислення. Біосинтез жирних кислот. Біосинтез фосфоліпідів. Біосинтез холестерину. Ейкозаноїди. Обмін білків та амінокислот. Реакції трансамінування, дезамінування та декарбоксілювання амінокислот. Перетворення вуглецевого скелету амінокислот. Шляхи утворення аміаку. Синтез сечовини. Обмін нуклеїнових кислот та нуклеотидів. Синтез пуринових і піримідинових нуклеотидів. Катаболізм пуринових та піримідинових основ.

Молекулярні механізми збереження, передачі та реалізації генетичної інформації. Реплікація ДНК, напівконсервативний механізм реплікації. Компоненти реплісоми. Репарація ДНК. Транскрипція, основні етапи. Особливості транскрипції в еукаріот. Процесинг РНК. Біосинтез білка. Структура і функції рибосом. Генетичний код. Основні етапи трансляції. Регуляція експресії генів у про- та еукаріот.

Ієрархія регуляторних систем. Гормони, їх хімічна природа, класифікація. Рецептори клітинної поверхні та цитозольні рецептори. Молекулярно-клітинні механізми дії білково-пептидних гормонів та біогенних амінів. Послідовність процесів в реалізації молекулярно-клітинних механізмів дії стероїдних та тиреоїдних гормонів. Інтеграція та регуляція метаболізму. Ключові проміжні метаболіти. Зв'язок метаболічних шляхів перетворення білків, ліпідів, вуглеводів та інших сполук.

Список літератури

1. Биохимия: учебник для вузов/ под ред. чл.-корр. РАН, проф. Е.С.Северина.- М.: Издат. Дом ГЭОТАР-Мед, 2009. – 768 с.
2. Северин Е.С., Алейникова Т.Л., Осипов Е.В., Силаева С.А. Биологическая химия. М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2008. — 364 с.
3. Губський Ю.І. Біохімія. Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2009. – 664 с.
4. Гонський Я.І., Максимчук Т.П., Калинський М.І. Біохімія людини: підручник. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002.-744 с.
5. Кольман Я., Рем К.-Г. Наглядная биохимия. Пер. с нем. – М.: Мир, 2005. – 469 с.
6. Филиппович Ю.Б. Основы биохимии: Учебник для хим. и биол. спец.пед. ун-ов и ин-ов.-М.:изд-во «Агар», 1999.
7. Нельсон Д., Кокс М. Основы биохимии Ленинджера. В 2-х тт.- М.:изд-во «Бином. Лаборатория знаний», 2011-2014. – 669 с/

БІООРГАНІЧНА ХІМІЯ

Предмет, задачі, сучасні напрями розвитку біоорганічної хімії. Хімічний склад організмів. Типи хімічних зв'язків, роль водневих зв'язків. Вода в живих організмах.

Вуглеводи. Класифікація вуглеводів. Стереοізомерія моносахаридів Хімічні властивості. Похідні моносахаридів, їх біологічна роль.

Оліго- та полісахариди: структура, властивості, біологічна роль.

Амінокислоти, пептиди, білки. Загальні принципи будови амінокислот. Кислотно-основні властивості. Стереοізомерія. Фізичні та хімічні властивості радикалів. Пептидний зв'язок - уявлення про «хімічний резонанс».

Поліпептиди. Вторинна структура білків; третинна структура білків. Роль гідрофільних і гідрофобних радикалів амінокислот у формуванні просторової структури. Фібрилярні білки. Глобулярні білки. Вплив первинної структури на просторову будову молекули.

Четвертинна структура білків. Типи просторових форм складних білків.

Денатурація та ренатурація білків. Умови оборотності процесу денатурації. Шаперони: будова, функції

Нуклеїнові кислоти. Азотисті основи – пурини і піримідини. Дезоксирибонуклеозиди. Дезоксирибонуклеотиди. Первинна структура полінуклеотидів. Вторинна структура ДНК. Подвійна спіраль Уотсона-Крика. Хімічні основи компліментарності. А-, В- і Z- форми вторинної структури ДНК.

Третинна структура ДНК. Плазмиди. ДНК мітохондрій, хлоропластів, деяких вірусів. Денатурація і ренатурація ДНК. Гіперхромний ефект.

РНК. Загальна характеристика первинної структури РНК. Типи РНК. Вторинна структура транспортної та рибосомальної РНК. Третинна структура транспортної і рибосомальної РНК. Комплекси ДНК з білками. Будова хроматина.

Ліпіди і біологічні мембрани. Структура, стереоконфігурація і властивості насичених, моноенових і полієнових жирних кислот. Гліцероліпіди, сфінголіпіди, діольні ліпіди. Природні моно-, ди- і тригліцериди. Хімічна будова, властивості. Хімічна будова, властивості, біологічна роль фосфоліпідів.

Стероїди. Холестерин, його похідні з різними функціями. Клітинні мембрани: компонентний склад, моделі будови. Ліпопротеїди плазми крові.

Деякі біологічно активні сполуки. Алкалоїди. Глікозиди. Анальгетики Природні галюциногени. Отрути і токсини.

Список літератури

1. Кольман Я., Рем К.Г. Наглядная биохимия: Пер. с нем. М.: Мир, 2000.- 469 с.
2. Овчинников Ю.А. Биоорганическая химия. М.: Просвещение, 1987. - 815 с.
3. Попков В.А., Берлянд А.С. Общая и биоорганическая химия. М.: Академия, 2010.- 361с.
4. Тюкавкина Н.А., Бауков Ю.И., Зурабян С.Э. Биоорганическая химия. М: ГЭОТАР-Медиа, 2012. - 416 с.

МОЛЕКУЛЯРНА БІОЛОГІЯ

Основні завдання сучасної молекулярної біології, предмет і перспективи. Методи молекулярно-біологічного експерименту у вирішенні загальнобіологічних і практичних завдань. Вивчення принципів функціонування молекулярно-біологічних систем. Концепція міжмолекулярних взаємодій і характеристика слабких взаємодій (сили Ван-дер-Ваальса, водневий зв'язок, гідрофобні і електростатичні взаємодії). Принцип компліментарності на прикладі структури ДНК, механізмів транскрипції і трансляції. Фермент – субстратні взаємодії і центральна догма молекулярної біології. Принцип кооперативності як механізм біогенезу мембран, рецепції ферментативної активності. Цитоскелет і регуляція експресії геному. Принцип самозборки на прикладі біогенезу

хроматину і рибосом. Принцип ієрархічності в структурній організації хроматину, рибосом і мембран. Принцип структурно-функціональної організації в біології на прикладі регуляції експресії геному і ферментної активності.

Список літератури

1. Молекулярная биология клетки. / Б. Албертс, Д. Брей, Льюис Дж. и др. В 3-х тт. Пер. с англ.- М: Мир, 1994. – Т.1- 517 с., Т.2- 539 с., Т.3- 504 с.
2. Глик Б., Пастернак Дж. Молекулярная биотехнология. Принципы и применения Пер. с англ.- М: Мир, 2002. – 589 с.
3. Терри А. Браун. Геномы. Пер.с англ.- Институт компьютерных исследований, 2011 – 944 с.
4. Эпигенетика/ Под ред. С.Д. Эллиса, Т. Дженювейна, Д. Рейнберга – М: Техносфера, 2010, 496 с.
5. Ф. Фукуяма. Наше постчеловеческое будущее: - М.: Люкс, 2004. – 349 с.

ФІЗІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ ТА ТВАРИН

Принципи структурно-функціональної організації та регуляції життєдіяльності тваринного організму. Властивості збудливих клітин (тканин). Природа мембранних потенціалів: потенціалу спокою та потенціалу дії. Особливості будови, іннервації, механізмів скорочення посмугованих скелетних та гладких м'язів. Рефлекторна діяльність нервової системи. Синаптичні процеси. Нервові центри та їх властивості. Взаємовідношення збуджувальних та гальмівних процесів. Принципи координації рефлекторної діяльності. Структурно-функціональна характеристика відділів ЦНС. Принципи будови, функціонування, взаємодії сенсорних систем. Фізіологія вищої нервової діяльності. Безумовні та умовні рефлекси, їх класифікації, властивості, біологічне значення. Стадії та механізми формування та гальмування умовних рефлексів. Типи вищої нервової діяльності. Особливості ВНД людини. Автономна нервова система, особливості будови та регуляторного впливу її відділів. Структурно-функціональна організація ендокринної системи. Характеристика синтезу, секреції, метаболізму, механізму дії, ефектів різних гормонів. Фізіологічні основи розмноження. Структурно-функціональна організація, гуморальні та нервові механізми регуляції діяльності вісцеральних систем: крові, кровообігу, дихання, виділення, травлення. Регуляція обміну речовин та енергії; терморегуляція. Загальний адаптаційний синдром. Теорія функціональних систем П.К. Анохіна.

Список літератури

1. Агаджанян Н.А., Смирнов В.М. Нормальная физиология: Учебник для студентов мед.вузов. – М.: ООО «Изд-во «Медицинское информационное агентство», 2009.- 520 с.
2. Гайтон А.К. Медицинская физиология / А.К. Гайтон, Дж.Э.Холл/ Пер. с англ.; под ред. В.И.Кобрина. – М.: Логосфера, 2008.-1296 с.
3. Ноздрачев А.Д., Бажанов Ю.И., Баранникова И.А., Батуев А.С. и др.. Начало физиологии: Учебник для вузов. 2-е изд., испр. /Под ред. акад. А.Д.Ноздрачева. – СПб.: Издательство «Лань», 2002. – 1088 с.
4. Орлов Р.С. Нормальная физиология : ученик. – 2-е изд. – М.: ГЭОТАР – Медиа, 2010. – 832 с.
5. Физиология человека: В 3-х томах. Пер. с англ./ Под ред.. Р.Шмидта и Г.Тевса. – 3-е изд. – М.: Мир, 2005. – Т.1 – 323 с., Т.2 -314 с., Т.3 – 228 с.
6. Физиология человека : Учебник/ Под ред.. В.С.Смирнова. – М.: Медицина, 2002. – 608 с.
7. Шевчук В.Г. Фізіологія людини / В.Г.Шевчук, В.М.Мороз, С.Н.Белан та ін.- Вінниця: Нова книга, 2012.-448 с.

ФІЗІОЛОГІЯ ТА БІОХІМІЯ РОСЛИН

Основні структурні компоненти рослинної клітини. Функціональний взаємозв'язок органел. Фотосинтез. Пігментна система вищих рослин. Первинні процеси фотосинтезу. Шляхи фіксації CO₂ (темнова фаза фотосинтезу) – цикл Кальвіну, цикл Хетча-Слека, САМ–фотосинтез, гліколатний цикл (фотодахання). Транспорт асимілятів у рослині. Екологія фотосинтезу. Глобальний фотосинтез. Клітинне дихання та його роль. Шляхи окислення дихального субстрату. Цианідрезистентне дихання. Екологічний та онтогенетичний контроль дихання рослин. Загальна характеристика водного обміну рослин. Механізм надходження води – ніжній кінцевий двигун (плач, гутація). Транспорт води в рослині внутріклітинний, ближній та дальній. Верхній кінцевий двигун води – транспірація. Механізм продихових рухів. Регуляція водообміну. Поняття живлення рослин (повітряне, кореневе). Основні закономірності поглинання (активне та пасивне) речовин. Фізіологічна роль макро- та мікроелементів. Виділення речовин коренями. Поняття ріст та розвиток, їх взаємозв'язок. Фітогормони: ауксини, цитокініни, гібереліни, АБК, етилен, неklasичні фітогормони. Рухи рослин. Фоторецепція та фото-морфогенез. Етапи онтогенезу рослин. Фотоперіодизм, яровизація. Розмноження рослин. Старіння. Біотехнологія рослин. Загальні поняття – стійкість, адаптація, стрес. Посухостійкість, жаростійкість, холодостійкість, морозостійкість, зимостійкість, солестійкість, аноксія та гіпоксія, газостійкість, радіостійкість, стійкість до важких металів. Особливості біохімії рослин. Вуглеводи, їх функції в рослинах, хімічні властивості, класифікація, характеристика окремих представників. Метаболізм вуглеводів у рослині. Протеїногенні та непротеїногенні амінокислоти. Класифікація та значення рослинних білків. Обмін амінокислот і білків у рослині. Ліпіди. Склад рослинних олій, їх фізико-хімічні властивості та значення. Характеристика рослинних ліпоїдів. Обмін ліпідів у рослині. Речовини вторинного походження (органічні кислоти аліфатичного ряду, фенольні сполуки, глікозиди, терпени та терпеноїди, алкалоїди). Їх хімічні властивості, розповсюдження в рослинах, характеристика окремих представників, значення, метаболізм.

Список літератури

1. Красильникова Л.А., Авксентьева О.А., Жмурко В.В. Биохимия растений. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2011. – 200 с.
2. Кузнецов В. В., Дмитриева Г. А. Физиология растений. – М.: Абрис, 2011. – 784 с.
3. Медведев С. С. Физиология растений. – СПб.: БХВ-Петербург, 2012. – 512 с.
4. Мусієнко М.М. Екологія рослин. – К.: Либідь, 2006. – 432 с.
5. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин. – К.: Либідь, 2005. – 808 с.
6. Физиология растений / Алехина Н.А., Балнокин Ю.В., Гавриленко В.Ф. и др./ под ред. Ермакова Е.И. – М.: Академия, 2005. – 635 с.
7. <http://www.plantphys.net> //Plantphysiology by Lincoln Taiz and Eduardo Zeiger.

ІМУНОЛОГІЯ

Імунологія: Захисні системи тваринного організму. Природний та набутий імунітет. Система вродженого імунітету, її клітинна та гуморальна ланки. Сучасні наукові дані, що доповнюють класичне (теорія І.І. Мечнікова) уявлення про фагоцитоз, його стадії, ефектори, фактори та механізми. Адаптаційно-захисний феномен запалення. Система комплементу. Структурно-функціональна організація імунної системи, її анатомо-морфологічні та молекулярні елементи. Функції імунної системи. Взаємовідношення імунної системи з іншими регуляторними (нервовою та ендокринною) системами. Антигени, різновиди, будова, властивості. Антигени головного комплексу гістосумісності, особливості структури, локалізації, біологічна роль. Генез імунокомпетентних клітин: Т-, В-лімфоцитів, макрофагів. Імуноглобуліни, структура, гетерогенність, особливості синтезу, функції. Механізми специфічної взаємодії антигенів і антитіл, формування імунних комплексів. Основні форми реалізації специфічної реакції АГ-АТ. Регуляторні

ефекти цитокінів. Гуморальна імунна відповідь на тимуснезалежні та тимусзалежні антигени, стадії, ефектори, фактори та механізми. Клітинна імунна відповідь, стадії, ефекти, фактори, механізми. Характеристика трансплантаційного, противірусного, протипухлинного імунітету. Система імунобіологічного нагляду організму. Контроль та регуляція імунної відповіді, механізми індукції та інгібування. Імунна пам'ять, її позитивна та негативна форми. Нормальні та атипічні варіанти вторинної імунної відповіді. Імунна толерантність, механізми формування природної та штучної форм. Основи імунопатології: реакції гіперчутливості, аутоімунні феномени, мунодефіцитні стани. Принципи імунодіагностики та імунопрофілактики. Вікові особливості імунного статусу людини. Основи екоімунології.

Список літератури

1. Аллегория и иммунология: национальное руководство/ под ред. Р.М.Хаитова, Н.И.Ильиной.-М.: ГЭОТАР-Медиа, 2009.-656 с.
2. Иммунология: учебник/А.А.Ярилин.-М.:ГЭОТАР-Медиа,2010.-752 с.
3. Імунологія: Підручник / А.Ю. Вершигора, Є.У. Пастер, Д.В. Калибо та ін., За заг. ред. Є.У.Пастер. – К.: Вища шк., 2005. – 599 с.
4. Ковальчук Л.В. Клиническая иммунология и аллергология с основами общей иммунологии: учебник/Л.В.Ковальчук , Л.В.Ганковская, Р.Я. Мешкова.-М.: ГЭОТАР-Медиа, 2011.-640 с.
5. Ройт А., Бростофф Дж., Мейл Д. Иммунология. Пер. с англ. –М.: Логосфера, 2007.-568 с.
6. Недоспасов С.А. Врожденный иммунитет и его механизмы. –М.: Научный мир, 2012.-100 с.

Фітоімунологія: Імунітет як загальнобіологічне явище. Поняття «іммунність», «стійкість», «сприйнятливність» і «толерантність». Особливості захисних реакцій рослин і категорії рослинного імунітету. Особливості фітопатогенних організмів (екологічні, трофічні, типи спеціалізації). Відмінні ознаки патологічного процесу, викликаного фітопатогенними вірусами, бактеріями, ооміцетами та грибами. Патогенез *Agrobacterium tumefaciens*. Сстійкість рослин до фітопатогенних організмів. Фактори пасивного імунітету. Активні захисні реакції рослин. Реакція надчутливості як форма апоптозу. Системна набута стійкість. Молекулярно-генетичні основи взаємодії рослина–патоген. Гени стійкості, гени авірулентності і білки, що ними кодуються.

Список літератури

1. Акулов А.Ю. Индуцированная неспецифическая устойчивость растений: история и современность: материалы к лекции по курсу «Фитоиммунология» [Электронный ресурс: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/3186>], 2006. – 37 с.
2. Дьяков Ю.Т., Озерецковская О.Л., Джавахия В.Г., Багирова С.Ф. Общая и молекулярная фитопатология: Уч. пособие.– М.: Изд. Общ-ва фитопатологов, 2001.- 302 с.
3. Фундаментальная фитопатология / под ред. Ю.Т. Дьякова.– М.: КРАСАНД,2012.- 512с.
4. Agrios G.N. Plant pathology (5th ed.). – London : Elsevier Academic Press, 2005.- 948 pp.
5. Dickinson M. Molecular plant pathology.– London, New York: BIOS Scientific Publishers, 2003, 273 pp.

БІОФІЗИКА

Біотермодинаміка. Основні принципи рівноважної термодинаміки, поняття про функцію дисипації та дисипативних структур, теорема Пригожина для стаціонарних станів відкритих систем.

Молекулярна біофізика. Структурні принципи та основні типи фізичних взаємодій організації білків та нуклеїнових кислот. Властивості води та її особлива функція у

життєдіяльності організму. Біофізика клітини. Організація та динамічні властивості мембранних компонентів, узагальнений мембранний потенціал та його рухомі сили, класифікація процесів переносу іонів у клітині. Електродифузійна теорія транспорту іонів.

Фото – та радіо біофізика. Фізіологічна та деструктивна дія фотонів на біологічну систему, первинний механізм променевого враження, пряма та непряма дія радіації на організм.

Список літератури

1. Ревин В.В., Максимов Г.В., Кольє О.Р. Біофізика: / Под ред. проф. А.Б. Рубинина. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2002. – 156 с.
2. Медицинская и биологическая фізика /А.Н. Ремизов, А.Г. Максина, А.Я. Потапенко. – М.:Дрофа, 2003. – 560 с.
3. А.В.Финкельштейн. Введение в физику белка (курс лекцій в електрон. виде). – 2003.
4. Физика и биофізика / В.Ф. Антонов, А.В. Коржуев – М.: ГЭОТАР-Мед, 2004. – 192 с.
5. Біофізика /П.Г. Костюк, В.Л. Зима, И.С Магура та ін..– К.: Київський університет, 2008. – 567 с.
6. Санагурський Д.І. Об'єкти біофізики. – Львів:ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2008. – 502 с.
7. Практикум з біофізики /А.В. Тарновська, М.Б. Галан, Н.П. Головачак та ін..- Львів: ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2008. – 182 с.

ЗАГАЛЬНА ЦИТОЛОГІЯ

Вчення про клітини прокариот та еукариот, їх загальний план будови. Єдність будови та функції клітини, її органоїдів та інших структурних елементів. Загальна характеристика клітини. Клітини прокариот та еукариот. Розмір та форма клітин. Методи дослідження клітин. Поверхневий апарат клітини. Будова та функції плазматичної мембрани (хімічний склад та молекулярна організація плазматичної мембрани), над- та субмембранних структур. Утворення міжклітинних контактів, їх типи та функціональне значення. Простий контакт, «замок», десмосоми, щільний контакт, септальний. Комунікаційні контакти – щільний, плазмодесми. Адгезивні властивості апарату клітин. Функції поверхневого апарату клітин: проникливість та різні види транспорту. Вакуолярна система клітини, її склад, будова та функції. Морфологічна та функціональна єдність компонентів вакуолярної системи, їх філогенез. Органоїди енергетичного обміну, будова та функції. Біогенез та філогенез мітохондрій і хлоропластів. Схожий план будови мітохондрій та пластид, функціональна єдність. Структури цитоскелету, будова, хімічний склад та функції. Клітинні включення, їх локалізація, хімічний склад та функціональне значення. Структурні компоненти ядра та життєвий цикл клітини. Типи відтворення клітин. Диференціювання клітин. Роль ядра та цитоплазми в диференціюванні клітин.

Список літератури

1. Держинський М.Е., Скрипник Н.С., Гарматіна С.М., та ін. Загальна цитологія та гістологія. Частина 1. Загальна цитологія. Навчальний посібник. – К. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет» 2006.-272 с.
2. Новак В. П. Цитологія та гістологія. – К.: ВІРА-Р, 2001. – 212 с.
3. Трускавецький Є. С. Цитологія: підручник для вузів. – К.: Вища школа, 2004. – 254с.
4. Ченцов Ю. С. Введение в клеточную биологию. – М.: ИЦК Академии ВШ, 2004. – 392с.
5. Ченцов Ю. С. Общая цитология. – М.: Изд-во МГУ, 1995. – 384 с.
6. Molecular biology of the cell\ by Bruce Alberts, Alexander Johnson, Julian Lewis, Martin Rafi Keith Roberts, and Peter Walter.—5th ed. Garland Science, Taylor & Francis Group, 2008.-1601 p.

ГІСТОЛОГІЯ

Предмет гістології. Основні етапи історичного розвитку гістології. Гістологічні наукові школи в Україні. Зв'язок гістології з іншими науками. Методи гістологічних досліджень. Основні принципи та етапи приготування гістологічних препаратів. Загальні принципи організації тканин. Поняття про гістогенетичний ряд (диферон). Стовбурові клітини, їх властивості. Механізми гістогенезу. Тканина як один з рівнів організації живого. Клітинні морфо-функціональні похідні (синцитії та симпласти, міжклітинна речовина). Організація епітеліального пласту. Цитокератини як маркери різних видів епітеліальних тканин. Сучасні уявлення про будову, походження та функції базальної мембрани. Морфо-функціональна та генетична класифікації різновидів епітеліальних тканин. Взаємозв'язок морфофункціональних особливостей покривного епітелію з їх положенням у організмі. Будова та класифікація залоз. Типи секретії. Вікові зміни епітеліальних тканин. Походження тканин внутрішнього середовища. Мезенхіма. Склад крові. Ембріональний гемоцитопоез. Розвиток крові як тканини. Сучасна схема кровотворення. Кровотворення в постембріональному періоді. Взаємовідношення стромальних та кровотворних елементів. Мієлоїдна та лімфоїдна тканини. Гістогенетичні ряди - еритропоезу, гранулоцитопоезу, моноцитопоезу, тромбоцитопоезу, лімфопоезу. Характеристика лімфи.

Загальна характеристика власне сполучної тканини та її гістогенез. Волокниста сполучна тканина: її будова, різновиди, функціональне значення. Утворення міжклітинної речовини (на прикладі синтезу колагену). Міжклітинна речовина сполучної тканини. Колагенові та еластичні волокна. Клітини сполучної тканини. Пухка волокниста сполучна тканина. Будова щільної оформленої волокнистої сполучної тканини (на прикладі сухожилка). Сполучна тканина із спеціальними властивостями (ретикулярна, жирова, пігментна, слизова). Хрящова тканина: класифікація, будова та функції. Охрястя, його значення в живленні, рості хряща. Розвиток хрящів та вікові зміни. Будова та функції кісткової тканини. Прямий та непрямий остеогенез. Кістка як орган. Окістя, його роль у будові, живленні, рості кістки.

Джерела розвитку м'язової тканини та її морфофункціональна характеристика. Непосмугована та посмугована м'язові тканини. Гістогенез, будова та вікові зміни м'язової тканини. Будова м'язового волокна. Міосателітоцити. М'яз як орган. Міон. Ендомізій, перимізій, епімізій. Морфо-функціональна характеристика нервової тканини. Нейроглія. Класифікація, будова та значення різних типів нейроглії. Нервові волокна. Поняття про прості та складні рефлекторні дуги. Вікові зміни нервової тканини. Поняття про регенерацію, умови та механізми регенераційних процесів. Особливості регенерації тканин різних типів в залежності від характеру їх руйнування. Метаплазія. Поняття про загибель клітин. Загальні принципи індукції та гальмування загибелі клітин.

Список літератури

1. Атлас по гистологии, цитологии и эмбриологии / С. Л. Кузнецов, Н. Н. Мушкамбаров, В. Л. Горячкина. – М. : Медицинское информационное агенство, 2002. – 744 с.
2. Бойчук Н.В. Гистология. Учебник для вузов / Н. В. Бойчук, Р. Р. Исламов, С. Л. Кузнецов и др. – М.:ГЭОТАР-МЕД, 2001. – 694 с.
3. Варзин А. А. Сравнительная гистология : учебник / под ред. Щ. Г. Строевой. – СПб. : Издательство СПб ун-та, 2000. – 520 с.
4. Волков К. С. Ультраструктура клітин і тканин (навчальний посібник-атлас) / К. С. Волков, Н. В. Пасечко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. – 96 с.
5. Гистология : учебник / под ред. Э. Г. Улумбекова, Ю. А. Чельшева. – М. : ГЭОТАР-МЕД, 2001. – 253 с.
6. Гистология, цитология и эмбриология: учебник / С. Л. Кузнецов, Н. Н. Мушкамбаров. – М. :Медицинское информационное агенство, 2007. – 824 с.

7. Луцик О. Д. Гістологія людини. Підручник / О. Д. Луцик, . Й. Іванова, К. С. Кабак та ін. – К. : Книга-плюс, 2010. – 582 с.
8. Трускавецький Э. С. Гістологія з основами ембріології: підручник/ Э. С. Трускавецький, Р. К. Мельниченко. – К. : Вища школа, 2005 . – 327 с.

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Вступ. Предмет, завдання, методи анатомії людини. Значення вивчення анатомії людини для світогляду біолога. Анатомічна термінологія. Площини, осі, лінії та ділянки тіла. Опорно-руховий апарат. Кістки, система скелета (остеологія). Кістка як орган. Макро- та мікроскопічна будова кістки. Розвиток кістки, її зростання і перебудова. Частна остеологія: скелет тулуба, скелет голови – череп, кістки кінцівок. Система з'єднань кісток (артрологія). Типи з'єднань кісток. Суглоби, їх будова і класифікація. М'язова система (міологія). Будова і класифікація скелетних м'язів. М'яз як орган. Допоміжний апарат м'язів. Робота м'язів. Елементи біомеханіки. Розвиток м'язів людини в онтогенезі. Часна міологія. Нервова система (неврологія). Центральна нервова система (ЦНС), її відділи. Функціональні системи ЦНС та їх структурне забезпечення. Периферійна нервова система. Черепні та спинномозкові нерви. Автономна (вегетативна) нервова система.

Органи чуття (естезіологія). Орган нюху та орган смаку. Орган слуху та рівноваги. Орган зору. Структурні основи шкірної та суглобово-м'язової чутливості. Ендокринні залози: розвиток, будова, топографія і функції. Вчення про внутрішні органи (спланхнологія). Травна система. Відділи травного тракту: ротова порожнина, глотка, стравохід, шлунок, тонка та товста кишка, їх будова, функції та вікові особливості. Травні залози, їх топографія, будова та функції. Дихальна система: відділи, будова, функції та вікові особливості. Плевра. Середостіння. Сечово-статевий апарат. Сечова система. Нирка, її будова. Сечовід, сечовий міхур, сечівник. Статева система. Будова та топографія чоловічих і жіночих статевих органів. Серцево-судинна система (ангіологія). Серце: будова, топографія, кровопостачання, іннервація. Провідна система серця. Види кровоносних судин, будова їх стінки та іннервація. Судини малого, великого та серцевого кіл кровообігу. Гемомікроциркуляторне русло. Лімфатична система. Види лімфоносних судин та будова їх стінки. Лімфомікроциркуляторне русло. Органи кровотворення та імунної системи. Лімфоїдні органи: класифікація, топографія, будова, функції. Лімфатичні судини та лімфатичні вузли ділянок тіла.

Список літератури

1. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р., Федонюк Я.І., Парахін А.І. Анатомія людини. У трьох томах. - Вінниця: Нова Книга, 2009. - 456 с.
2. Сапін М.Р., Билич Г.Л. Анатомія человека. В трех томах. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2013. –Т.1 – 608 с., Т.2 – 496 с., Т.3 – 352 с.
3. Привес М.Г., Лысенков Н.К., Бушкович В.И. Анатомія человека. - СПб.: МАПО, 2011. – 720 с.
4. Боянович Ю.В., Балакирев Н.П. Анатомія человека. Атлас - М.: Эскмо, 2007. - 736 с.
5. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручник для вузів. К.: Либідь, 2001. - 380 с.
6. Свиридов А.И. Анатомія людини. Київ, Вища школа. 2000. - 399 с.

АНАТОМІЯ РОСЛИН

Особливості рослинної клітини. Характеристика мембранних структур, концепція ендомембрани. Корпускулярні органели. Пластидна система: типи пластид, загальна будова, хімічний склад, функції, генетичний зв'язок. Вакуоль – утворення, функції, хімічний склад клітинного соку. Осмотичні властивості рослинної клітини. Клітинна оболонка: структура, хімічний склад, функції, біогенез, фізико-хімічні видозміни. Запасні поживні речовини. Рослинні тканини – поняття, типи, класифікації. Меристеми. Епідерма

як поліфункціональна тканина. Перидерма, кірка. Механічні тканини: коленхіма та склеренхіма. Системи поглинаючих, асимілюючих, запасаючих тканин. Ксилема та флоема як складні тканини. Екзо- та ендогенні видільні структури. Судинно-волокнисті (провідні) пучки – комплекси тканин. Первинна будова стебла. Типи будови стебел дводольних рослин: пучковий, непучковий та перехідний. Вторинна будова стебел деревних рослин. Видозміни (метаморфози) стебел. Анатомія листка. Екологічна пластичність анатомічної будови листкової пластинки. Листопад. Зони кореня. Загальний план первинної будови кореня. Ендодерма кореня та пояски Каспарі. Вторинна будова кореня дводольних. Видозміни (метаморфози) коренів.

Список літератури

1. Ботаника (в 4-х томах). Т.1 Клеточная биология. Анатомия. Морфология / П. Зитте, Э. В. Вайлер, Й. В. Кадерайт, А. Брезински, К. Кернер. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 368 с.
2. Красільнікова Л. О. Анатомія рослин. Рослинна клітина, тканини, вегетативні органи / Л. О. Красільнікова, О.О. Авксентьева, Ю. О. Садовниченко. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – 260 с.
3. Лотова Л. И. Ботаника: Морфология и анатомия высших растений / Л. И. Лотова. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 512 с.
4. Панюта О. О. Анатомія рослин / О. О. Панюта, О. П. Ольхович. – К. : Рода, 2009. – 272 с.
5. Evert P. F. Esau's Plant Anatomy. / P. F. Evert, K. Esau. – J. Wiley & Sons, Inc. Publication, 2006. – 612 pp.

БОТАНІКА

Місце ботаніки в системі біологічних дисциплін. Таксономічні категорії в ботаніці. Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури. Типи систем органічного світу.

Загальні уявлення про морфологічну та анатомічну будову рослин. Шляхи морфологічної еволюції рослин у водному середовищі існування. Групи фотосинтетичних пігментів: хлорофіли, каротиноїди, фікобіліпротейди. Різноманітність продуктів асиміляції у представників різних груп фотосинтезуючих рослин. Типи талому. Структури морфологічної диференціації. Розмноження рослин: вегетативне, безстатеве, статеве. Типи статевого процесу у рослин: хологамія, ізогамія, гетерогамія, атактогамія, оогамія, кон'югація, автогамія. Поняття про гомо- та гетероталізм. Типи життєвих циклів у рослин. Поняття про спорофіт і гаметофіт.

Водорості: походження і філогенія, систематика, коротка характеристика відділів. Екологія і розповсюдження. Типи живлення водоростей: автотрофи, міксотрофи, гетеротрофи. Значення водоростей в біоіндикації і самоочищенні водойм. Масові культури водоростей і біотехнологія.

Слизовики (Міксоміцети, Плазмодіоформіцети): будова і спосіб життя; плазмодій, його особливості. Цикли розвитку типових представників. Екологія і розповсюдження. Значення слизовиків в природі, діяльності людини.

Гриби, їх місце в системі органічного світу. Філогенія грибів: основні гіпотези. Загальна характеристика, будова грибів. Вегетативне та безстатеве розмноження. Статеве розмноження, різноманітність типів статевого процесу. Живлення грибів. Поширення і основні екологічні групи грибів. Значення грибів у природі. Мікориза. Коротка характеристика основних відділів, класів і порядків. Лишайники. Сучасні уявлення про місце лишайників в системі органічного світу. Морфологія лишайників. Анатомічна будова талому. Особливості фізіології та біохімії лишайників. Розмноження лишайників. Взаємовідносини фотобіонту і мікобіонту в таломі лишайника: основні гіпотези. Екологічні групи лишайників. Місце і роль лишайників у природі та діяльності людини. Ліхенометрія. Ліхеноіндикація.

Загальна характеристика вищих рослин, ускладнення будови рослин в умовах існування на суші. Поняття про вищі спорові, судинні, архегоніальні, насінневі та квіткові

рослини. Екологічні групи і життєві форми рослин. Рослинні угруповання, їх функціональна структура, класифікація і екологія. Основи географії рослин. Основні закономірності поширення рослин і рослинних угруповань на поверхні Землі.

Морфологія рослин. Вегетативні та генеративні органи, їх будова, функції, різноманіття. Стелярна теорія. Гомологічні та аналогічні органи, метаморфози вегетативних органів. Генеративні органи квіткових рослин. Квітка, її походження, функції і будова. Суцвіття. Класифікація суцвіть. Будова і розвиток насінневого зачатка. Мікро- та мегаспорогенез. Подвійне запліднення. Походження насіння і його біологічна роль. Морфологічні типи насіння. Плід. Класифікації плодів. Супліддя. Поширення плодів і насіння.

Огляд основних систематичних груп вищих спорових і голонасінних рослин: життєва форма, морфологічна будова, розмноження, життєвий цикл, екологія, поширення, практичне значення. Предкова група, час і місце виникнення квіткових рослин. Роль квіткових рослин в утворенні рослинного покриву Землі і житті людини. Основні філогенетичні системи квіткових рослин. Принципи розподілу на класи і загальний огляд квіткових рослин.

Список літератури

1. Ботаніка. Вищі рослини. Нечмтайло В.А., Кучерява Л.Ф. – Київ: Фітосоціоцентр. – 2001. – 432.
2. Сучасна систематика рослин. Загальні питання. Новіков А., Барабаш-Красни Б. Навчальний посібник. – Львів: Ліга-Прес, 2015. – 686 с.
3. Белякова Г.А. Ботаніка: в 4 т. Т. 1-2. Водоросли и грибы: учебник для студ. высш. учеб. заведений / Г.А.Белякова, Ю.Т.Дьякова, К.Л.Тарасов. – М.: Изд. центр «Академия», 2006. – 320 с. (1 т.). – 320 с. (2 т.)
4. Ботаника. Анатомия и морфология растений / А.С. Васильев, Н.С. Воронин, А.Г. Еленевский, Т.И. Серебрякова. - М.: Просвещение, 1973. - 478 с.
5. Ботаника: Курс альгологии и микологии: Учебник / Под ред. Ю.Т.Дьякова. – М.: Изд-во МГУ, 2007. – 559 с.
6. Ботаника: Систематика высших, или наземных, растений: Учебник для пед. вузов: / А.Г. Еленевский, М.П.Соловьева и В.Н.Тихомиров.- 2-е изд. - М.: АСADEMIA, 2001. - 429 с.
7. Ботаника: Систематика растений: Учебник для биол. фак. пед. ин-тов / Н.А. Комарницкий, Л.В. Кудряшов, А.А. Уранов. - 7-е изд. - М.: Просвещение, 1975. - 608 с.
8. Курс низших растений / Под ред. М.В. Горленко. – М.: Высш. шк., 1981. – 520 с.
9. Леонтьев Д.В., Акулов О.Ю. Загальна мікологія. – Х.: Вид.група Основа, 207. – 228 с.
10. Общая и экспериментальная альгология / Т.В. Догадина, В.П. Комаристая, О.С. Горбулин, А.Н. Рудась. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2013. – 148 с.
11. Парпан В.І. Морфологія рослин: навч. посіб. / В. І. Парпан, Н. В. Кокар. - Івано-Франківськ : Вид-во ПНУ ім. В. Стефаніка, 2010. - 331 с.

ЗООЛОГІЯ

Зоологія безхребетних: Тип Саркомастигофори. Філогенетичні відносини одноклітинних. Найпростіші - збудники захворювань людини та свійських тварин (дизентерійна амеба, трипаносоми, лейшманії, лямблії, трихомонади). Вільноживучі саркодові та джугутикові. Тип Апікомплексні - збудники захворювань людини та свійських тварин (кокцидії, кров'яні споровики, токсоплазми). Тип Війконосні або Інфузорії. Теорії походження багатоклітинності. Тип Пластинчасті. Тип Губки. Тип Кишковопорожнинні. Тип Реброплави. Зміна типу симетрії, поява органів та тканин. Тип Плоскі черви. Особливості симетрії та будови. Паразитичні плоскі черви. Тип Первиннопорожнинні. Схізоцель - первинна порожнина тіла. Паразитичні круглі черви (аскариди,

волосоголовець, трихінела, дракункульоз, філярія Банкрофта). Тип Кільчасті черви – біорізноманіття, особливості будови та еволюційне значення. Тип Членистоногі: підтипи Зябродишні, Трахейнодишні, Хеліцерові, Трилобітоподібні. Тип М'якуни: Хітони, Червоні, Двостулкові, Головногі м'якуни - зміна загальної організації. Типи Моховатки та Плечоногі - пристосування до сидячого образу життя. Надтип Вториннороті. Тип Погонофори. Тип Голкошкіри.

Зоологія хребетних: Роль хребетних тварин у сучасних екосистемах. Зоологічна систематика, її принципи й значення. Основні особливості представників типу Хордові. Етапи еволюції хордових. Підтипи типу Хордові. Підтип Покривники, класи Асцидії, Сорберацеї, Сальпи, Апендикулярії. Підтип Безчерепні. Підтип Хребетні. Походження головних особливостей підтипу. Перехід від активноплаваючої фільтрації до хижацького живлення. Безщелепні хребетні. Еволюція та систематика надкласу Риби. Головні риси анатомії риб та їх фізіологічні особливості. Еволюція та систематика надкласу Чотириногі. Вихід хребетних на сушу. Еволюція та систематика гадів, їх анатомія та фізіологічні особливості. Еволюція та походження птахів. Головні риси анатомії птахів, їх фізіологічні особливості, систематика, етологія. Еволюція та систематика класу Ссавці. Головні риси анатомії ссавців та їх фізіологічні особливості, систематика, етологія.

Список літератури

1. Барнс Р. и др. Беспозвоночные: новый обобщенный подход. -М.: Мир, 1992. –583с.
2. Догель В.А. Зоология беспозвоночных. - М.: Высшая школа, 1980.- 605 с.
3. Жизнь животных (в 7 томах). Т. 1. - М.: Просвещение, 1987. – 446 с. Т. 2. - М.: Просвещение, 1988. – 446 с.
4. Щербак Г.Й., Царичкова Д.Б., Вервес Ю.Г. Зоологія безхребетних (у трьох книгах). - К, "Либідь", 1995. – – 320 с. Кн. 2.- К.: Либідь, 1996. – 319 с. Кн. 3.- К.: Либідь, 1997. – 350 с.
5. Руперт Э.Э., Фокс Р.С., Барнс Р.Д. Зоология беспозвоночных: Функциональные и эволюционные аспекты (в четырех томах). – Т.1. М. «Академия», 2008. – 496 с. Т.2. М. «Академия», 2008. – 448 с. Т.3. М. «Академия», 2008. – 496 с. Т.4. М. «Академия», 2008. – 352 с.
6. Держинский Ф.Я., Васильев Б.Д., Малахов В.В. Зоология позвоночных. М.: Академия, 2013. — 464 с.
7. Наумов Н.П., Карташев Н.Н. Зоология позвоночных: В 2 тт.: М.: Высшая школа, 1979. – Т.1 -333 с., Т.2 – 272 с.
8. Держинский Ф.Я. Сравнительная анатомия позвоночных животных. — М.: Аспект Пресс, 2005. — 304 с.
9. Токарский В.А., Есилевская М.А. Зоология позвоночных. — Х.: ХГУ, 2005. — 292 с. (й наступні видання).
10. Атемасова Т. А., Влащенко А. С., Зиненко А. И., Токарский В. А., Шабанов Д. А., Шандиков Г. А. Учебно-полевая практика по зоологии позвоночных. – Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2008. – 180 с.
11. Kardong K.V. Vertebrates. Comparative anatomy, function, evolution. — New York: McGraw-Hill, 2012. — 794 pp.

МІКРОБІОЛОГІЯ

Предмет, задачі та перспективи мікробіології. Історичні відомості щодо розвитку і становлення мікробіології. Основні напрямки розвитку сучасної мікробіології. Місце мікроорганізмів у системі живих організмів. Правила роботи з мікроорганізмами та техніка безпеки в мікробіологічній лабораторії. методи стерилізації та дезінфекції. Асептика та антисептика. Основні морфологічні типи прокариот. Морфологія та цитологія

прокаріот. Відмінності будови про- та еукаріот. Особливості систематики прокаріот. Традиційна та філогенетична класифікація прокаріот. Археї, їх місце у системі органічного світу. Типи живлення прокаріот. Бродіння та його збудники. L-форми, мікоплазми, рикетсії, хламідії. Актинобактерії. Групи фототрофних та хемотрофних бактерій. Фіксація молекулярного азоту мікроорганізмами. Мінливість мікроорганізмів: трансформація, трансдукція, кон'югація. Особливості екології мікроорганізмів. Роль мікроорганізмів у кругообігу речовин у природі. Коменсалізм, метабіоз, симбіоз, хижацтво, паразитизм, антагонізм у мікроорганізмів. Можливості використання мікроорганізмів у різних галузях господарства.

Список літератури

1. Гудзь С.П., Гнатуш С.О., Білінська І.С. Мікробіологія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 360 с.
2. Лысак В.В. Микробиология: уч. пособие. – Минск: БГУ, 2007. – 426 с.
3. Нетрусов А. И., Котова И. Б. Общая микробиология. – М.: Academia, 2007. – 283 с.
4. Пиневиц А.В. Микробиология. Биология прокариотов: Учебник. В 3 т. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2009.- 1144 с.
5. Современная микробиология. Прокариоты: в 2 т. / Под ред. Й. Ленгелер, Г. Древе Г. Шлегель. – М.: Мир, 2005. – Т.1- 667 с., Т.2 – 510 с.
6. Пирог Т.П. Загальна мікробіологія: Підручник /Т.П. Пирог. – К: НУХТ, 2010. – 632 с.
7. Ширококов В. П. Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія: підручник / В. П. Ширококов. – Вінниця: Нова книга, 2011. – 952 с.

ВІРУСОЛОГІЯ

Природа вірусів. Морфологія і будова вірусних часток. Типи симетрії віріонів. Пакування геному. Хімічний склад вірусних часток. Класифікація вірусів. Реплікація вірусів. Прикріплення і проникання у клітину. «Роздягання» геному. Особливості зараження клітин рослин. Реплікація вірусної нуклеїнової кислоти. Реплікація віроїдів. Експресія генів вірусів: транскрипція і трансляція. Морфогенез віріонів і їх вихід з клітини. Дефектні вірусні частки. Особливості реплікації вірусів-сателітів. Поширювання вірусів. Головні принципи передачі вірусів за допомогою векторів. Пермісивні та непермісивні клітини. Наслідок зараження вірусом хазяїна. Фактори, які впливають на наслідок вірусної інфекції. Вроджений і адаптивний імунітет людини. Непродуктивна інфекція. Продуктивна інфекція. Особливості взаємодії бактеріофагів з бактеріями. Лізогенія. Головні родини вірусів, які викликають захворювання людини і тварин. Вірусний канцерогенез. Механізми виникнення злоякісних пухлин під впливом вірусів. Засоби боротьби з вірусними інфекціями. Вірусні вакцини. Антивірусні препарати. Патогенез захворювань, які спричиняють пріони. Головні гіпотези походження вірусів. Генетика вірусів. Склад і організація генома вірусів. Способи збільшення кодуєчої ємності геному. Головні процеси, які контролюють спадковість і мінливість вірусів. Генетичні і негенетичні взаємодії між вірусами. Еволюція вірусів. Головні методи досліджень та ідентифікації вірусів.

Список літератури

1. Вирусология: Руководство в 3-х томах. Пер. с англ. / Под ред. Б. Филдса, Д. Найпа. - М.: Мир, 1989.- Т.1. 492 с. (новое издание: Knipe D.M., Howley P.M. Fields Virology, 5th Edition, 2007.)
2. Жданов В.М. Эволюция вирусов. – М.: Медицина, 1990. – 376 с.
3. Калинин В.Л. Введение в молекулярную вирусологию. – СПб: Изд. СПбГТУ.– 2002. - 302 с.
4. Павлович С.А. Основы вирусологии. – Минск.: Выш. шк. – 2001. – 192 с.
5. Cann A.J. Principles of molecular virology: 4th ed. - Amsterdam: Elsevier Academic Press.- 2005. - 315 pp.

6. Carter J., Saunders V. Virology: principles and applications. - Chichester, England, John Wiley & Sons Ltd., 2007.- 358 pp.

БІОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Предмет, модельні об'єкти і методи сучасної біології розвитку. Вчені, які зробили вагомий внесок у дослідження розвитку організмів. Поняття про онтогенез та життєвий цикл.

Статевий процес та його біологічне значення. Будова гамет і гаметогенез. Загальна характеристика та тонкі механізми запліднення. Партеногенез.

Загальна характеристика та різноманіття стадій ембріонального розвитку багатоклітинних тварин (дроблення, гастрюляція, органогенез). Зародкові оболонки хребетних тварин. Ембріональний розвиток людини. Особливості розвитку рослин (у порівнянні з тваринами).

Детермінація та диференціація клітин. Індукція та компетенція. Загальні уявлення про генетичні основи розвитку організмів. Визначення статі в онтогенезі.

Постембріональний розвиток. Метаморфоз. Репаративна та фізіологічна регенерація. Старіння.

Список літератури

1. Белоусов Л.В. Основы общей эмбриологии. Учебник. – М.: изд-во МГУ, 2005. – 368 с.
2. Голиченков В.И., Иванов Е.А., Никерясова Е.Н. Эмбриология. Учебник. – М.: Академия, 2004. – 224 с.
3. Дондуа А.К. Биология развития. В 2 ТТ.1. Начала сравнительной эмбриологии – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2005. – 295 с.
4. Чепурнова Л.В. Биология индивидуального развития. Учебно-методическое пособие к занятиям – Кишинэу: СЕР USM, 2009. – 99 с.
5. Gilbert S. Developmental biology (10-th edition) – Sinauer Associates, 2013 – 719 pp.

ГЕНЕТИКА

Предмет генетики. Методи, задачі, проблеми сучасної генетики та її зв'язок з іншими природничими науками. Біологія розмноження. Будова хромосом в залежності від функціонального стану клітини. Основні закономірності успадкування ознак, що установив Г.Мендель та причини відхилень від закономірностей. Типи взаємодії алельних генів. Взаємодія неалельних генів. Плейотропний вплив гена.

Стать і зчеплене зі статтю успадкування. Зчеплення генів і кросинговер. Побудування генетичних карт. Мітотичний кросинговер. Молекулярні основи спадковості. Центральна догма молекулярної біології. Структура генів і хромосом. Сучасне уявлення про алелізм. Організація геному у вірусів, прокариот, еукариот. Рівні регуляції активності генів – реплікаційний, транскрипційний та трансляційний. Молекулярні механізми рекомбінації. Гіпотеза Холлідея. Процеси, що приводять до генетичної рекомбінації у прокариот. Синтез генів. Успіхи та перспективи генної та генетичної інженерії. Цитоплазматична спадковість. Мінливість та її молекулярні механізми. Спонтанний та індукований мутагенез. Механізми репарації. Генетика популяцій. Основи генетики людини. Медико-генетичне консультування.

Список літератури

1. Айала Ф., Кайгер Дж. Современная генетика: В 3 тт. – М.: Мир. 1987–1988.- Т.1 – 295, Т.2 -368, Т.3 -335.
2. Инге-Вечтомов С.Г. Генетика с основами селекции. – СПб : Научная литература, 2010.- 720 с.
3. Лутова Л.А., Ежова Т.А., Додуева И.Е., Осипова М.А. Генетика развития растений. - С.-П.: Научная литература, 2010. – 432 с.
4. Льюин Б. Гены. – М.: БИНОМ, 2012. – 896 с.

5. Тоцький В.М. Генетика: Підручник для студ.біол.спец.уні-тів: В 2 тт. – Одеса: Астропринт, 1998.- Т.1 – 475 с., Т.2 – 273 с.
6. Тоцький В.М. Генетика: підручник. – Одеса: Астропринт, 2002.–710 с.(2008. -712с.)

ЕКОЛОГІЯ

Концепція структурних рівнів будови біосистем. Поняття системи, регуляції, позитивного й негативного зворотного зв'язку. Регуляція й стійкість біосистем. Особливості Землі як планети, населеною життям. Гідрологічний цикл. Осадний цикл. Цикли азоту, вуглецю, фосфору, сірки й інших елементів. Механізми регуляції біогеохімічних циклів. Біомна класифікація екосистем. Кругообіг речовин і потік енергії в екосистемах. Продуктивність екосистем, її способи оцінки й міри. Сукцесії та їх причини. Трофічні мережі й рівні. Екологічні піраміди й екологічні ефективності. Популяції, їх статичні й динамічні характеристики. Моделі росту чисельності популяції. Модель Лотки-Вольтера. Математичні моделі в екології, межі їхньої застосовності. Екологічні стратегії. Типи взаємодії між видами. Екологічна ніша. Принцип конкурентного виключення Гаузе. Життєві форми. Середовище, екологічні фактори. Умови та ресурси. Закон мінімуму Лібіха. Правило толерантності Шелфорда. Розмірні класи організмів. Сонячна радіація: спектральний склад, поглинання атмосферою, біологічні ефекти, адаптації організмів. Фотоперіодизм. Температура і її вплив на організми. Термобіологічні типи організмів. Правила Бергмана, Алена, Глогера. Концепція ефективних температур. Основні середовища перебування. Особливості людини як виду. Регуляція чисельності людських популяцій. Основні етапи розвитку відносин людства із середовищем його перебування. Головні проблеми сучасності. Поновлювані й неоновлювані ресурси. Біосферне мислення, екоконверсія. Можливі шляхи подолання екологічної кризи сучасності.

Список літератури

1. Бобильов В. П., Бригадиренко В. В., Булахов В. Л., Гайченко В. А., Гассо В. Я., Дідух Я. П., Івашов А. В., Кучерявий В. П., Мальований М. С., Мицик Л. П., Пахомов О. Є., Царик Й. В., Шабанов Д. А. Екологія. — Харків: Фоліо, 2014. — 666 с.
2. Шабанов Д. А., Кравченко М. А. Матеріали для изучения курса общей экологии с основами средоведения и экологии человека. — Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. — 292 с.
3. Білявський Г. О. , Фурдуй Р. С., Костіков І. Ю. Основи екології. — К.: Либідь, 2005. — 408 с.
4. Гандзюра В. П. Екологія. — К.: ТОВ "Сталь", 2009 — 375 с.
5. Begon M., Townsend C. R., Harper J. L. Ecology. From individuals to ecosystems. — Malden, Oxford — Victoria, Blackwell Publishing, 2006. — 738 p

РАДІОБІОЛОГІЯ

Коротка історія розвитку радіобіології. Предмет і розділи радіобіології. Фізичні основи радіобіології. Характеристика іонізуючих випромінювань і взаємодія їх з речовиною. Фізичні параметри радіобіологічних процесів. Інструментальні методи дозиметрії. Природні та штучні джерела опромінення людини й біоти іонізуючою радіацією. Типи радіаційної загибелі клітин і кількісна оцінка виживання. Радіостійкість багатоклітинних організмів. Теоретичні уявлення в радіобіології. Принципи теорії попадання та мішені, структурно-метаболична теорія. Основи молекулярної радіобіології. Вплив радіації на воду та органічні молекули. Радіаційно-хімічні перетворення вуглеводів, ліпідів, білків та нуклеїнових кислот. Біохімічні процеси в опромінених організмах. Радіаційний мутагенез та процеси репарації ДНК та інших молекул у клітинах. Радіобіологія тварин і людини. Радіаційні синдроми у ссавці і людини. Радіочутливість і радіостійкість живих організмів. Критерії радіочутливості. Причини різної радіочутливості ссавців. Модифікація радіобіологічних ефектів. Радіосенсибілізація і

радіоміметичні ефекти в радіобіології, явища синергізму в радіобіології. Віддалені ефекти радіації. Біологічні механізми виникнення пізніх ефектів опромінення. Біологічне значення природної радіоактивності довкілля. Природна радіоактивність і еволюція видів.

Список літератури

1. Кузин А.М: Идеи радиационного гормезиса в атомном веке.-М.: Наука,1995.-158с
2. Храмченкова О.М. Основы радиобиологии: уч. пособ. для студентов биолог. спец. вузов:- Гомель:УО «ГГУ им. Скорины, 2003.-238с.
- 3..Кінцо В.О, Поліщук С.В.,Гудков І.М. Основы радиобиологии та радіоекології: Навч. посіб. -2 видання.-К.: Хай - Тек Прес, 2009.-320с.
- 4..Погосов А.Ю, Дубковский В.А.: Ионизирующая радиация: радиоэкология, физика, технологии, защита: Учебник./Под.ред. А.Ю.Погосова.- Одесса.: Наука и техника, 2012.-804с.
- 5.Transcription-bloking DNA damage inaging: a mechanism for hormesis. Schumacher B. Bioessays. 2009. Dec; 31(12):p.1347-56.

ОСНОВИ БІОТЕХНОЛОГІЇ

Етапи розвитку сучасної біотехнології як результат прогресу у біології, техніці і інженерії та новому соціальному замовленні. Характеристика об'єктів біотехнології; віруси і віроїди, представники прокариотів, ціанобактерії, мікродорості і гриби. Обмеження і можливості використання вищих рослин і тварин як об'єктів біотехнології. Методи сучасної біотехнології: методи фундаментальних досліджень механізмів функціонування біологічних систем; методи молекулярної біотехнології; методи промислової біотехнології. Принципи функціонування біологічних систем: принципи міжмолекулярних взаємодій; концепція метаболізму. Культури рослинних клітин у біотехнології: отримання клітин, способи культивування; клональне розмноження, способи одержання безвірусного матеріалу. Культури тварин клітин у біотехнології; отримання, використання. Лімфоїдні гібридами; отримання, селекція, використання моноклональних антитіл. Технологія рекомбінантних ДНК бактеріальних клітин; виділення індивідуальних генів, конструювання векторів, трансляція і селекція клонів. Технологія рекомбінантних ДНК рослинних клітин і трансгенні рослини: загальна схема переносу трансгенів. Проблема ГМО. Отримання клонів і трансгенних тварин; характеристика клонів і способи їх отримання, отримання химер і мозаїк. Трансгенез, перспективи та проблеми. Інженерна ензимологія; способи іммобілізації і практичне застосування. Характеристика і конструювання біосенсорів, області застосування. Загальна характеристика біотехнологічного виробництва.

Список літератури

1. Божков А.И. Биотехнология. Фундаментальные и промышленные аспекты. – Харьков: Федорко, 2008, - 364 с.
2. Давыдов В.В., Божков А.И. Основы биохимии. – Харьков. Федорко: 2008, - 295 с.
3. Геном. Клонирование. Происхождение человека / Под ред. чл.- кор. РАН Л.И. Корочкина. – Фрязино: Век, 2004 - 224 с.
4. Глик Б., Пастернак Дж., Молекулярная биотехнология. Принципы и применения. Пер.с англ.- М.: Мир, 2002. - 589 с.
5. Эпигенетика /Под ред. С. Эллиса, Т. Дженювейна, Д. Рейнберга – М.: Техносфера, 2010.- 496 с.

ТЕОРІЇ ЕВОЛЮЦІЇ

Історія становлення еволюційних ідей у біології. Органічна еволюція як об'єктивне явище природи. Докази та методи вивчення еволюції. Фактори еволюції. Положення основних теорій, які розкривають сутність еволюційного процесу. Сучасні уявлення про роль мікроеволюційних процесів. Проблема виду та видоутворення. Роль генетичних процесів в еволюції популяцій. Проблема органічної доцільності. Сучасні

уявлення про роль макроеволюційних процесів. Основні напрями, або шляхи органічної еволюції. Історія життя на Землі. Антропогенез. Еволюція екосистем. Значення теорій еволюції.

Список літератури

1. Бровдій В. М. Еволюційне вчення. К: «Академія», 2013. - 336 с.
2. Корж О.П. Основи еволюції: навчальний посібник. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. - 381 с.
3. Марков А. Рождение сложности. Эволюционная биология сегодня. Неожиданные открытия и новые вопросы.- М.: Астрель, Corpus, 2010. – 310 с.
4. Марков А. Эволюция. Классические идеи в свете новых открытий. — М : АСТ: CORPUS, 2014. — 656 с.
5. Назаров В.И. Эволюция не по Дарвину: Смена эволюционной модели. М.: Издательство ЛКИ. 2007. – 520 с.
6. Яблоков А.В., Юсуфов А.Г. Эволюционное учение.-М.: Высшая школа, 2006-310с.

Вступні випробування проводяться у тестовій формі.

Характеристика тесту з біохімії.

Зміст тесту визначається на основі Програми з біохімії вступних випробувань для вступу на навчання за ОПІ освітнього рівня МАГІСТР

Загальна кількість завдань тесту – 50.

На виконання тесту відведено 120 хвилин.

Тест із біохімії складається із завдань з вибором однієї правильної відповіді. До кожного завдання подано чотири варіанти відповіді, з яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним, якщо абітурієнт вибрав і позначив лише одну правильну відповідь у бланку відповідей.

Схеми оцінювання завдань тесту з біохімії:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді зараховується як правильна, якщо вказано лише 1 правильну відповідь; і не зараховується, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді не надано.

Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тесту з біології – 200 балів.

Оцінки за тести після перевірки розраховуються за такою схемою:

1. «Пороговий бал» складає 150 балів, що відповідає 20 правильним відповідям на тестові завдання. Якщо правильних відповідей менше ніж 20 абітурієнт отримує оцінку – «не склав».
2. Підсумкова кількість балів розраховується за формулою

$$КБ = 150 + (КПВ - 20) \times (50/МК-20), \text{ де}$$

КБ – підсумкова кількість балів за 200 бальною системою; КПВ – кількість правильних відповідей на тестові завдання; МК – максимальна кількість правильних відповідей на тестові завдання серед усіх робіт.

Затверджено на засіданні Вченої ради біологічного факультету,
протокол № 1 від 20 січня 2019 р.

Голова
фахової атестаційної комісії

Ю. Г. Гамуля

